

การพัฒนาแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของประสิทธิผลภาวะผู้นำ
ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

THE STRUCTURAL EQUATION MODELING OF ADMINISTRATORS' LEADERSHIP
EFFECTIVENESS IN INFLUENCING
ON THE SCHOOL EFFECTIVENESS

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (Waro Phengsawat)*

ดร. วัลลภา อาริรัตน์ (Dr. Wallapha Ariratana)**

ดร. ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (Dr. Yajai Pongboriboon)***

ดร. ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (Dr. Sakthai Surakitborvorn)****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา และ 2) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือระยะแรกเป็นการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน และศึกษาโรงเรียนดีเด่นจำนวน 1 โรงเรียน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ระยะที่สองเป็นการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.25-0.89 และมีค่าความเที่ยงรายด้านระหว่าง 0.96-0.99 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1, 2 และ 3 ปีการศึกษา 2548 โดยจำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 203 คน และครู 457 คน รวมทั้งสิ้น 660 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS for Windows เพื่อหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และใช้โปรแกรม LISREL for Windows ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรง

* คุษุภบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะครุศาสตร์
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** รองศาสตราจารย์ ประจำโครงการปริญญาเอกสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** รองศาสตราจารย์ ผู้อำนวยการสำนักวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

**** รองศาสตราจารย์ ประธานโครงการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนโดยภาพรวมมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 5.78, p\text{-value} = 0.12, df = 3, RMSEA = 0.038, GFI = 1.00, AGFI = 0.98, \text{Largest Standardized Residual} = 1.64$) เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพบว่าองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องมีค่าอิทธิพลรวมสูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.77 โดยมีอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.50 และมีอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.27 รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำ ซึ่งมีค่าอิทธิพลกับ 0.30 โดยมีเฉพาะอิทธิพลทางตรง องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำ ซึ่งมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.17 โดยมีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อม และองค์ประกอบด้านภูมิหลัง ซึ่งมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.0017 โดยมีเฉพาะอิทธิพลทางตรง เมื่อพิจารณาสมการโครงสร้างพบว่าองค์ประกอบในรูปแบบสามารถอธิบายค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนได้ร้อยละ 69.00 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรแฝงภายในอีก 2 ตัว คือ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำ และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำได้ร้อยละ 79.00 และ 42.00 ตามลำดับ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ/ ประสิทธิผลภาวะผู้นำ/ ประสิทธิผลของโรงเรียน

Abstract

The Purposes of this study were to 1) develop the relationship of linear structure on school administrators' leadership effectiveness affecting primary school effectiveness, and 2) identify the relationship between administrators' leadership effectiveness and primary school effectiveness. The study was administered into 2 phases : the first phase was the determination on the study framework including an analysis of concerned documents and researches, interviews of 8 distinguished persons, outstanding school as well as a content analysis; the second phase comprised a test of hypothesis based on a set of 5-level rating scale questionnaires with the discrimination power of 0.25-0.89 and the reliability of 0.96-0.99. The population of this study consisted of 203 school administrators and 457 teachers in primary schools under the Offices of Sakon Nakhon Educational Service Area 1,2 and 3. Data were obtained using Multistage Random Sampling through SPSS for Windows. Statistics used included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient. In search of an analysis of linear structure, the LISREL for Windows was employed.

The findings of this study were :

The major finding suggested that, as a whole, the relationship on linear structure of leadership effectiveness of the school administrators affecting the school effectiveness in harmony with empirical data ($\chi^2=5.78$, p -value = 0.12, $df = 3$, $RMSEA = 0.038$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.98$, $Largest\ Standardized\ Residual = 1.64$) When general influence value affecting the school effectiveness was determined, it was also found that the factor on the situation aspect obtained the highest influence equalling 0.77 with the direct influence at 0.50 and the indirect influence at 0.27 The next lower aspects comprised leader behavior with the direct influence value of 0.30, leadership characteristics with the indirect influence value of 0.17 and the background aspect with the direct influence value of 0.0017. When the structural equation was considered, it was determined that the modeling factor could explain the discrimination power of the school effectiveness at 69.00 percent and could also predict the discrimination power of the two internal latent variables : the leader behavior and leadership characteristics factors at 79 and 42 percent respectively.

Keywords: Leadership / Leadership Effectiveness/ Effectiveness of Schools

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-based management) ซึ่งการบริหารในลักษณะนี้มีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ หลักการกระจายอำนาจ หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักการบริหารตนเองและหลักการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542) โดยให้อิสระในการตัดสินใจสูง ทั้งในด้านบุคลากรงบประมาณ และวิชาการ ในขณะที่เดียวกันก็ให้รับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2541) แต่ไม่ว่าโรงเรียนจะมีรูปแบบการบริหารที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามปัจจัยการบริหารสำคัญที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะขาดเสียไม่ได้ก็คือ “ผู้บริหารโรงเรียน”

ผู้บริหารโรงเรียนนับเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารการศึกษา และประสิทธิผลขององค์การทางการศึกษา นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นผู้บริหารนับว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย คุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษามักแปรปรวนไปตามผู้นำเสมอ (รุ่งแก้วแดง, 2546) ซึ่งหน้าที่ของผู้นำที่สำคัญนั้นจะต้องจัดการภายในองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกให้ทรัพยากรที่เป็นตัวคน และวัตถุประสงค์เข้าด้วยกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำองค์กรให้สามารถดำเนินไปได้ ผู้นำที่มีความสามารถจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความขยันขันแข็ง สามัคคี มุ่งมั่น เต็มใจ และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ

“ภาวะผู้นำ” เป็นกระบวนการใช้อิทธิพลในแนวทางที่มีผลต่อการตัดสินใจและเป้าหมายขององค์การ เพื่อกระตุ้นพฤติกรรมการทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป็นกระบวนการรักษาสภาพและวัฒนธรรมของกลุ่ม (Yukl, 1998) การที่ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำสูงเชื่อว่าจะช่วยให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถ และศักยภาพในการบริหารโรงเรียนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ การที่จะทราบว่าผู้นำคนใดมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมหรือไม่ สามารถวัดได้จากประสิทธิผลภาวะผู้นำ (Leadership Effectiveness) ซึ่งเป็นการนำผลลัพธ์ที่ คัดสรรมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดประสิทธิผลภาวะผู้นำ เช่น ผลการปฏิบัติงาน การบรรลุเป้าหมายกลุ่ม การอยู่รอดขององค์การ ความเจริญเติบโตขององค์การ ความสามารถในการเผชิญวิกฤติ ความพึงพอใจของผู้ตาม การอุทิศตน ความมีสภาพทางจิตวิทยาที่ดี และความมีเสถียรภาพของสถานภาพผู้นำ (Yukl, 1998)

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษาไม่มากนัก ประกอบกับผู้วิจัยมีประสบการณ์โดยได้ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งจากการที่ออกไปนิเทศน์นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และจากการสอนนักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารโรงเรียนจะพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อตอบรับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในเรื่องการปฏิรูป

การเรียนรู้ การพัฒนานวัตกรรมสู่สถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือกับชุมชนในการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนจะเป็นข้อมูลที่สำคัญประการหนึ่งในการเสริมสร้างสมรรถภาพในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติงานในโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีสองระยะ ดังนี้

ระยะแรก : การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน ประกอบด้วยอาจารย์สถาบันอุดมศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครู กลุ่มละ 2 คน และกรณีศึกษาโรงเรียนดีเด่น 1 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครู 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่สอง : การตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต 1, 2 และ 3 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 7,395 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 606 คน และครู 6,789 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์จำนวนตัวอย่างที่นำมาศึกษาในลักษณะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงไม่ควรน้อยกว่า 20 คนต่อ 1 ตัวแปร (Anderson and Gerbing, 1984 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งหมด 25 ตัวแปร ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีไม่น้อยกว่า 500 คน ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำในที่นี่จะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 660 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 203 คน และครูจำนวน 457 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 8 ตอน ประกอบด้วยตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 องค์ประกอบด้านภูมิหลัง ตอนที่ 3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำ ตอนที่ 4 องค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ตอนที่ 5 องค์ประกอบด้านประสิทธิผลของโรงเรียน โดยลักษณะของเครื่องมือวิจัยตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนตอนที่ 2-5 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS for Windows เพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความเบ้ (Skewness) ความโด่ง (Kurtosis) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และใช้โปรแกรม LISREL for Windows วิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลใน 2 ประเด็น คือ 1) ผลการพัฒนา รูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา และ 2) ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. ผลการพัฒนา รูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ผลการพัฒนา รูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาโรงเรียนดีเด่น พบว่าประสิทธิผลภาวะผู้นำ และประสิทธิผลของโรงเรียนประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหาร ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ 1) อายุ 2) ระดับการศึกษา 3) การศึกษาอบรมทางการบริหาร และ 4) ประสบการณ์ในการบริหาร

1.2 องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัว คือ

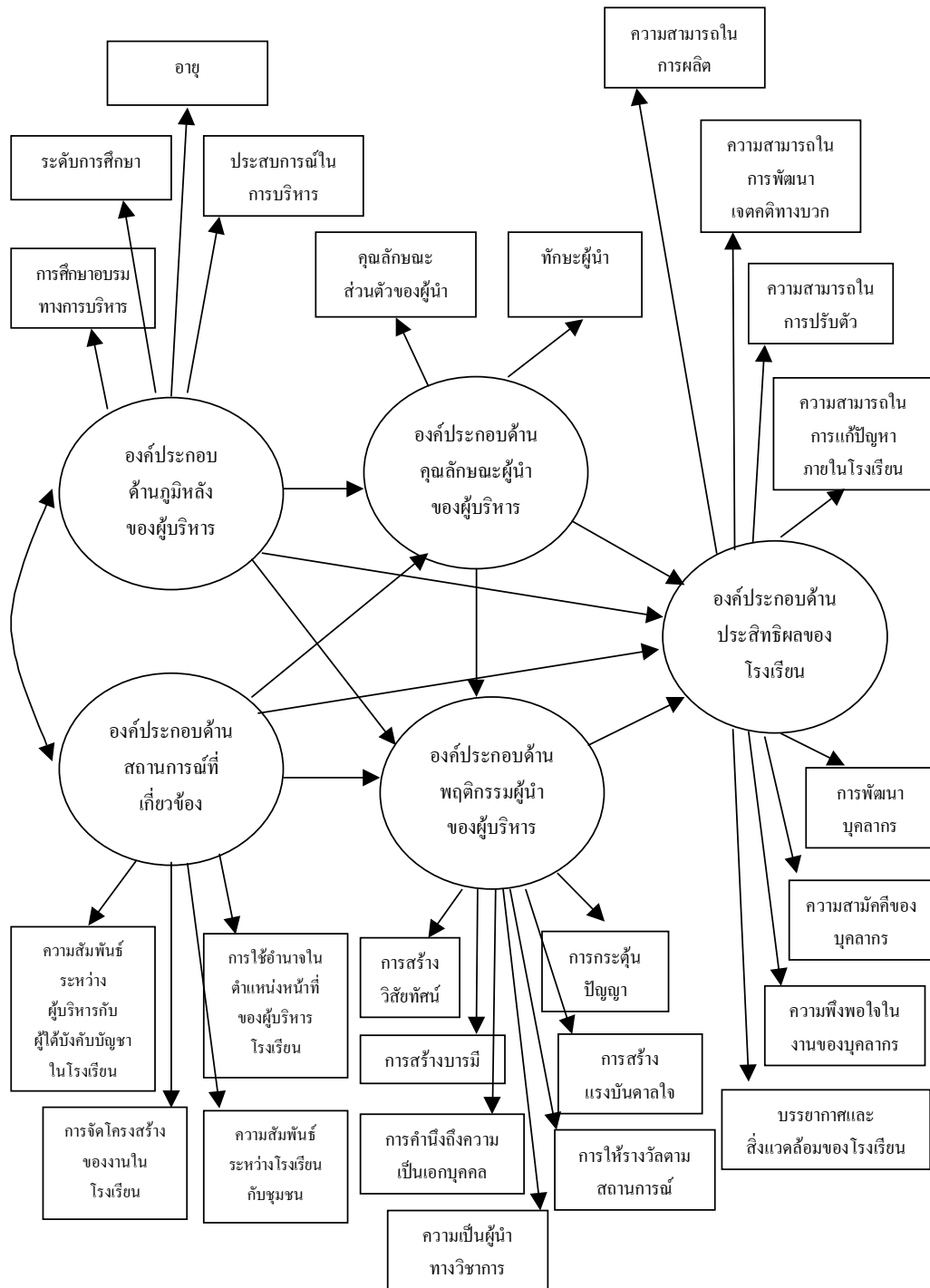
1) คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำ ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะด้านร่างกาย คุณลักษณะด้านอารมณ์และจิตใจ คุณลักษณะด้านสังคม คุณลักษณะด้านสติปัญญา และคุณลักษณะด้านคุณธรรม และ 2) ทักษะผู้นำ ซึ่งได้แก่ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านสังคม และทักษะด้านความคิดรวบยอด

1.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 7 ตัว คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ 2) การสร้างบารมี 3) การคำนึงถึงความเป็นเอกบุคค 4) การกระตุ้นปัญญา 5) การสร้างแรงบันดาลใจ 6) การให้รางวัลตามสถานการณ์ และ 7) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ

1.4 องค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน 2) การจัดโครงสร้างของงานในโรงเรียน 3) การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.5 องค์ประกอบด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 8 ตัว คือ 1) ความสามารถในการผลิต 2) ความสามารถในการพัฒนาเจตคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัว 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน 5) การพัฒนาบุคลากร 6) ความสามัคคีของบุคลากร 7) ความพึงพอใจในงานของบุคลากร และ 8) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

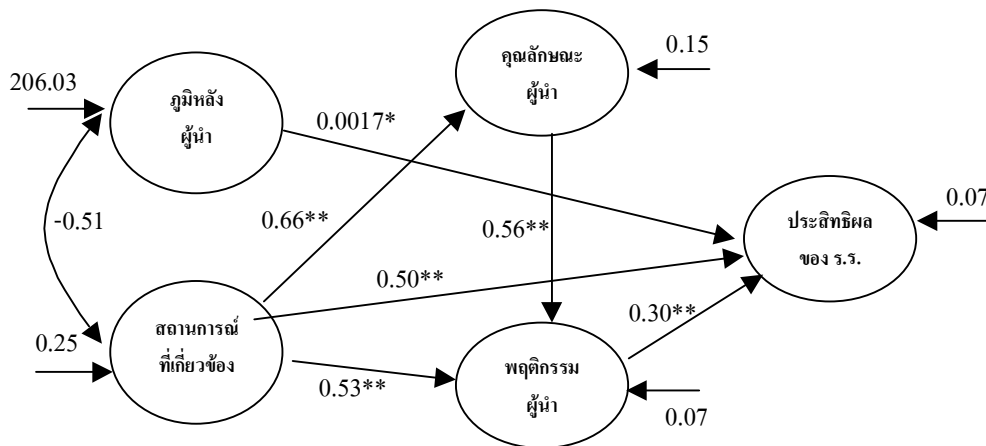
ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถเขียนเป็นแผนภาพความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 ผลการพัฒนาแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

2. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ผลการวิเคราะห์รูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยภาพรวมพบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 5.78 และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p\text{-value} = 0.12$ $df = 3$) นอกจากนี้ ยังมีค่าอื่น ๆ ที่ยืนยันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.038 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.98 และไม่มีค่าเศษเหลือมาตรฐานของตัวแปรมีค่าเกิน 2.00 (Largest Standardized Residual = 1.64) เมื่อพิจารณาสมการโครงสร้างพบว่าองค์ประกอบของประสิทธิผลภาวะผู้นำสามารถอธิบายประสิทธิผลของโรงเรียนได้ร้อยละ 69 ดังแสดงในภาพที่ 2

ค่าสถิติ = 5.78 $df = 3$

$p\text{-value} = 0.12$

RMSEA = 0.038

GFI = 1.00

AGFI = 0.98

Largest Standardized Residual = 1.64

สมการโครงสร้างตัวแปร

TRAIT

BEHAV

EFFECT

R2

0.42

0.79

0.69

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

ภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลขององค์ประกอบประสิทธิผลภาวะผู้นำที่มีต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยภาพรวม

ในภาพรวมค่าอิทธิพลทางตรงพบว่ามื่อองค์ประกอบภาวะผู้นำ 3 องค์ประกอบส่งผลทางตรงกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนในภาพรวม โดยองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องมีค่าอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารและองค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหาร เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลทางอ้อมขององค์ประกอบประสิทธิภาพผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนในภาพรวมพบว่าองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องส่งผลผ่านองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร องค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องส่งผลผ่านองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารส่งผลผ่านองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนผ่านองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนในภาพรวมพบว่าองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลรวมสูงสุด โดยมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งมีเฉพาะอิทธิพลทางตรง องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งมีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อม และองค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหาร ซึ่งมีเฉพาะอิทธิพลทางตรง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Leadership Theory) มากที่สุด โดยทฤษฎีนี้กล่าวว่าภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการคือตัวผู้นำเองจะต้องมีบุคลิกภาพ ศักยภาพ มีคุณลักษณะเฉพาะและมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำ สำหรับตัวผู้ตามต้องมีวุฒิภาวะและความพร้อม นอกจากนี้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญเช่นกันที่จะทำให้ผู้นำสามารถดำเนินการในภารกิจได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Fiedler (1976) ที่กล่าวว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างตัวผู้นำและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy and Miskel (2001) และ Cranny, Smith and Ston (1992 อ้างถึงใน ภารดี อนันต์นารี, 2545) ที่กล่าวว่าปัจจัยบริหารของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพที่ประสบความสำเร็จในการบริหารประกอบด้วยสถานการณ์โรงเรียนและบรรยากาศโรงเรียน ส่วนองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยมีความสำคัญรองลงมาจากองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดของ Bass and Avolio (1990) ที่ได้ศึกษาพบว่าภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ซึ่งประกอบด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างบารมี การคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคผล การกระตุ้นปัญญา และการสร้างแรงบันดาลใจ สามารถที่จะช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมาย และภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนดำเนินการให้รางวัลตามสถานการณ์ที่ผู้นำเสริมแรงให้เหมาะสมเมื่อผู้ตามปฏิบัติตามข้อตกลง ทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สำหรับองค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหารส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Yukl (1998) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพผู้นำคือคุณสมบัติผู้นำ โดยผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความสามารถ มีสมรรถนะในการทำงาน มีทักษะในการจัดการและการจูงใจ ตลอดจนมีคุณธรรมในการบริหาร

3. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องจะเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสูงที่สุด รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำ และองค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้นำ ตามลำดับ ซึ่งสามารถอธิบายในแต่ละองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนี้

3.1 ผลการวิจัยพบว่า "สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน" ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย แสดงว่าผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องในที่นี้ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน โครงสร้างของงานในโรงเรียน อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน ถ้าหากผู้บริหารได้รับการยอมรับ ความไว้วางใจ ความเคารพนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารแล้ว จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นไปในทางที่ดี ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2532), ชาลิต หมั่นนุช (2535) และมณฑป ไชยชิต (2537) ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การ โครงสร้างของงานในโรงเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่โครงสร้างของงานในโรงเรียนจะต้องมีความชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนของเป้าหมาย หรือมีโครงสร้างของงานที่กลุ่มได้รับมอบหมาย ผู้นำให้แนวทางในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานและแนวทางในการแก้ปัญหา (Lunenburg and Ormstein, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2532) และประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2540) ที่พบว่าโครงสร้างในองค์การส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การ อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหาร ผู้บริหารที่มีอำนาจในตำแหน่งมาก สามารถใช้อำนาจในตำแหน่งที่องค์การมอบหมายให้ในการที่จะให้รางวัล และลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชายินยอมปฏิบัติตามสถานการณ์ก็จะเอื้อประโยชน์ต่อผู้บริหารมาก (Lunenburg and Ormstein, 2000) ซึ่งส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จ ส่วน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันสูงจะก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งนพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534) ได้กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะเสริมสร้างประสิทธิผลของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่คนในชุมชน เป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน เป็นศูนย์รวมชุมชนในการจัดกิจกรรมและให้บริการต่างๆ ดังนั้น การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนจะช่วยให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ได้กำหนดให้สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (มาตรฐานที่

14) นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เช่น งานวิจัยของ Arnn and Mangieri (1988 Cited in Lunenburg and Ornstein, 2000), Lunenburg and Ornstein (2000) และ Hoy and Miskel (2001)

3.2 ผลการวิจัยพบว่า "พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน" ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารประกอบด้วยตัวแปรการสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างบารมี การคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล การกระตุ้นปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ การให้รางวัลตามสถานการณ์ และการเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

3.2.1 พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารด้านการสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างบารมี การคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล การกระตุ้นปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นตัวแปรในองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพ (Transformational Leaderships) ซึ่งส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สามารถอธิบายได้ว่าการสร้างวิสัยทัศน์ เป็นภาพฝันที่เป็นไปได้ และเป็นภาพในอนาคตที่องค์กรและผู้ปฏิบัติปรารถนา สามารถปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะก่อให้เกิดพลังแก่องค์กร พลังนำไปสู่การปฏิบัติ และการปฏิบัตินำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร การมีวิสัยทัศน์ที่นักเชื่อถือทำให้การทำหน้าที่ขององค์กรราบรื่น เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งองค์กร (Barker, 1992) ผู้บริหารที่มีบารมีจะทำให้ผู้ตามนับถือเชื่อฟัง จงรักภักดี พร้อมอุทิศตน โดยผู้ตามจะเชื่อความเชื่อของผู้บริหารว่าถูกต้อง ผู้นำสามารถนำความสำเร็จมาสู่กลุ่มและองค์กรได้ (House cited in Yukl, 1998) ทั้งนี้เนื่องจากบารมีเป็นคุณลักษณะพิเศษบางอย่างในตัว ผู้นำที่ทำให้ผู้ตามรู้สึกสนใจ ศรัทธา ให้ความเคารพ ประทับใจเมื่ออยู่ใกล้ซิด มีความดึงดูดส่วนตัวที่จะทำให้ผู้ตามเกิดความนิยมชมชอบและคล้อยตาม (Bass, 1985) ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานในองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ส่วนพฤติกรรมการคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคลของผู้บริหารจะเน้นการพัฒนาโดยผู้บริหารจะประเมินศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งความสามารถในการดำเนินงานในปัจจุบัน และความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ผู้นำจะมอบหมายงานเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถ และเน้นความเป็นบุคคลโดยส่งเสริมการพบปะอย่างคุ้นเคยและเป็นกันเอง ส่งเสริมการติดต่อแบบสองทาง การกระตุ้นปัญญานั้น การที่ผู้บริหารใช้ความรู้ความสามารถของตนกระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการใช้ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทำให้ผู้ตามเข้าใจ มองเห็นปัญหา สามารถใช้ดุลยพินิจมองปัญหาที่กำลังเผชิญ และวิธีการแก้ปัญหา (Bass, 1985) การสร้างแรงบันดาลใจเป็นการที่ผู้บริหารใช้คำพูดและการกระทำที่ปลุกปลอบใจ ให้กำลังใจ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความกระตือรือร้น มีชีวิตชีวา ทุมเทศความพยายามมากกว่าที่คิดไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทำเพื่อกลุ่มและผูกพันอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้บริหาร (Bass and Avolio, 1994) ผู้บริหารจะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในจุดมุ่งหมายที่เป็นอุดมการณ์ สร้างบรรยากาศการสื่อสารแบบเปิด และเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการส่งเสริมความภาคภูมิใจของผู้ใต้บังคับบัญชา

3.2.2 พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leaderships) ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการให้รางวัลตามสถานการณ์เป็นกระบวนการที่ผู้นำให้รางวัลตอบแทนสำหรับความพยายามในการปฏิบัติตน เพื่อบรรลุผลของผู้ใต้บังคับบัญชา อาจทำได้โดยการชมเชยเมื่อลูกน้องปฏิบัติงานดี และการสนับสนุนให้ได้รับเงินเดือนที่สูงขึ้น โบนัส และการเลื่อนตำแหน่ง จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถในการทำงานที่มีคุณค่า มีจุดหมาย มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ

3.2.3 พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญ เพราะผู้บริหารที่มีความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาย่อมทำให้เกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียนและโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องสามารถสร้างบรรยากาศทางวิชาการ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น พัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จจะสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ (Davis and Thomas, 1989 อ้างถึงใน ถวิล มาตรฐาน, 2545)

3.3 ผลการวิจัยพบว่า "องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของโรงเรียนผ่านพฤติกรรมผู้นำ" ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาในโรงเรียนที่มีประสิทธิผลสูง และโรงเรียนประสิทธิผลต่ำก็ให้ผลในลักษณะเดียวกันคือองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารส่งผลทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโรงเรียน แสดงว่าถ้าผู้บริหารโรงเรียนมีคุณลักษณะส่วนตัว ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา และด้านคุณธรรม และมีทักษะผู้นำ ซึ่งได้แก่ ทักษะทางด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านสังคม และทักษะด้านความคิดรวบยอดสูงก็จะส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิผลสูงด้วย คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารนี้จะเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้นำของผู้บริหาร (เบญจพร แก้วมีศรี, 2545) ทั้งนี้เนื่องจาก คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในตัวผู้บริหาร เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความคิดหรือลักษณะประจำทั้งทางด้านร่างกายและการแสดงออกของผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารสามารถชักนำ ชักจูง หรือโน้มน้าวให้ผู้ตามปฏิบัติตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะผู้นำส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร เช่น ผลงานวิจัยของศูนย์การพัฒนาระบบภาวะผู้นำแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา (McCall and Lombards, 1983 Cited in Yukl, 1998), มณฑป ไชยชิต (2537), ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2540) และภารดี อนันต์นารี (2545)

3.4 ผลการวิจัยพบว่า "องค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหารมีเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน" ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย แสดงว่าถ้าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอายุ มีระดับการศึกษาที่สูง มีประสบการณ์ทางการศึกษาอบรมและมีประสบการณ์ทางการบริหารสูงก็จะส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิผลสูง สามารถอธิบายได้ว่าผู้บริหารที่มีอายุมากขึ้นจะมีความสุข รอบคอบในการคิดและตัดสินใจ

ใจที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลจะสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ มีการปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา ทำให้มีทักษะในการประสานงานกับบุคคลประเภทต่างๆ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง มีความสุขุมรอบคอบ ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาสูงย่อมมีความรู้ ความเข้าใจ และมีโลกทัศน์กว้างขึ้น การศึกษาช่วยให้คนมีความคิด มีเหตุผลและมีความสามารถสูง (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544) ผู้บริหารที่ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าย่อมได้รับความเข้าใจในการบริหารเพิ่มขึ้น สำหรับประสบการณ์ในการบริหารของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง เพราะประสบการณ์จะช่วยให้ผู้บริหารมีความเข้าใจ สามารถคาดการณ์ต่างๆ ได้ มีความสุขุมรอบคอบในการตัดสินใจ อีกทั้งผู้บริหารที่มีประสบการณ์มากจะสามารถนำประสบการณ์มาช่วยดำเนินงานให้เกิดผลดีแก่หน่วยงานมากขึ้น จากการศึกษาของ Garita (1986 อ้างถึงใน บุญเรือน หมั่นทรัพย์, 2538) และประคอง รัชมีแก้ว (2545) พบว่าผู้บริหารการศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานยิ่งมากยิ่งขึ้นทำให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานและเข้าใจงานมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำหรับโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษา

1.1.1 จากผลการทดสอบรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของประสิทธิผลภาวะผู้นำของ ผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในครั้งนี้ พบว่าองค์ประกอบด้านภูมิหลังของ ผู้บริหาร สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร และพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น จึงขอเสนอแนะว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีภูมิหลังที่พร้อม ซึ่งได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การศึกษาระดับปริญญาตรี ประสบการณ์ในการบริหาร มีคุณลักษณะผู้นำทั้งในด้านคุณลักษณะส่วนตัว และมีทักษะผู้นำ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความราบรื่นและก้าวหน้ายิ่งขึ้น ประกอบกับผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีพฤติกรรมผู้นำเพื่อให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องจะช่วยเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี

1.1.2 จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องเข้าใจและตระหนักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและ ผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน โครงสร้างของงานในโรงเรียน อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีบารมี มีการบริหารโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการกระตุ้นปัญญาผู้ใต้บังคับบัญชา มีการสร้างแรงบันดาลใจ มีการเสริมแรงโดยการให้รางวัล ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม และมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งถ้าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมเหล่านี้

ก็จะทำให้การบริหารงานในโรงเรียนมีความราบรื่น ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน

1.1.4 คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ถึงแม้ว่าจะไม่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน แต่ก็ส่งผลทางอ้อมอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อเข้ารับตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน จะต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านคุณลักษณะเฉพาะผู้นำ และด้านทักษะผู้นำ เพื่อให้การบริหารงานของโรงเรียนในสถานการณ์ต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.5 ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิผลของโรงเรียนประกอบด้วยความสามารถในการผลิต ความสามารถในการพัฒนาเจตคติทางบวก ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน การพัฒนาบุคลากร ความสามัคคีของบุคลากร ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร และบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนสามารถใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้ในการตรวจสอบความสำเร็จของโรงเรียนได้อีกด้วย

1.2 สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.1 ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหารโรงเรียนในเรื่องอายุ ระดับการศึกษา การศึกษาอบรมทางการบริหาร ประสบการณ์ในการบริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารระดับสูง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียนควรพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นในการคัดเลือกให้เหมาะสม

1.2.2 ผลการวิจัยพบว่าระดับการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในองค์ประกอบด้านภูมิหลังของผู้บริหาร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับปริญญาโท และฝึกอบรมทางการบริหารอย่างต่อเนื่อง

1.2.3 ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของโรงเรียน แต่ก็เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการฝึกอบรมคุณลักษณะดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ

1.2.4 ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างบารมี การคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล การกระตุ้นปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ การให้รางวัลตามสถานการณ์ และความเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวให้กับผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนมีพฤติกรรมกรบริหารโรงเรียนที่พึงประสงค์ ซึ่งจะส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยการพัฒนาแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยศึกษาในจังหวัดอื่น หรือศึกษาในระดับภาค หรือระดับประเทศ ซึ่งจะทำได้ข้อค้นพบที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

2.2 ควรพัฒนาแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารหน่วยงานการศึกษาในระดับอื่นที่นอกเหนือจากโรงเรียนระดับประถมศึกษา เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณบดี อธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นต้น เพื่อจะได้องค์ความรู้ที่เป็นภาพรวมของประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ผลที่ได้จะเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเหล่านั้น หรือผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ตำแหน่งนั้นได้เป็นข้อมูลเพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์ตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้องค์การได้ผู้นำที่มีประสิทธิผล

2.3 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบประเด็นเดียวกัน โดยเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนของรัฐ กับเอกชน เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาพัฒนา ปรับปรุงปัจจัยต่าง ๆ ให้ตรงกับหน่วยงานของตน และเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาระดับนโยบาย

2.4 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อการศึกษาในเชิงลึก โดยอาศัยรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อยืนยันข้อค้นพบว่าตรงกันหรือไม่ และมีอะไรที่แตกต่างกัน หลังจากนั้นนำข้อค้นพบจากการวิจัยทั้ง 2 วิธีคือวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาสร้างเป็นข้อสรุปงานวิจัยในภาพรวม

2.5 ควรวิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ประสิทธิภาพของโรงเรียนหรือสถานศึกษาในแต่ละระดับของการจัดการศึกษา เพื่อจะได้วัดประสิทธิผลของโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และบริบทของหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต หมั่นนุช. 2535. อิทธิพลภาวะผู้นำของคณบดีที่มีต่อประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสถาบันพัฒนบริหารศาสตร.
- ถวิล มาตรการเยี่ยม. 2545. การปฏิรูปการศึกษา : โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542. โมเดลลิสเรล สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. 2534. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บพิธ.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2538. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเรือน หมั่นทรัพย์. 2538. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชนคาทอลิก. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เบญจพร แก้วมีศรี. 2545. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง รัตมีแก้ว. 2545. การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณสมบัติพื้นฐานของผู้บริหารและแบบภาวะผู้นำที่มีต่อคุณภาพการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์. 2540. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การหน่วยศึกษาเทศก์กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2544. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- ภารดี อนันต์นาวิ. 2545. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มณฑป ไชยชิต. 2537. ภาวะความเป็นคณบดีคณะศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ที่สัมพันธ์ต่อประสิทธิผลของคณะวิชา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่ง แก้วแดง. 2546. โรงเรียนนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

-
- วิโรจน์ สารัตนะ. 2547. "ภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่ข้อเสนอตัวแบบหลักสูตรพัฒนาบุคลากร," **ศึกษาศาสตร์**. 27 (มีนาคม-พฤษภาคม), 40-52.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร . 2532. ภาวะผู้นำหัวหน้าคณะวิชาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ในวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____ . 2543. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปเพื่อปรับปรุงประสิทธิผล ภาวะผู้นำของคณบดีในสถาบันราชภัฏ. สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์. 2541. รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อุทัย บุญประเสริฐ. 2542. สรุปย่อรายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Barker, A.M. 1992 . **Transformational Nursing Leadership : A Vision for the Future**. New York : National League for Nursing Press.
- Bass, Bernard M. 1985 . **Leadership and Performance Beyond Exceptions**. New York : Free Press.
- _____ . 1994. **Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership**. California : Sage Publications.
- Bass, Bernard M. and Bruce J. Avolio. 1990 . **Transformational Leadership Development**. California : Consulting Psychologists Press.
- Fiedler, F.E. 1976. **Improving Leadership Effectiveness : The Leader Match Concept**. New York : Wiley and Son.
- Hoy, W.K. and Miskel, C.G. 2001. **Educational Administration : Theory, Research, and Practice**. 6th ed. New York : McGraw-Hill.
- Lunenburg, F. C. and Ornstein, A. C. 2000. **Educational Administration : Concept and Practices**. 3rd ed. Belmont : Wadsworth.
- Yukl, Gary. 1998 . **Leadership in Organizations**. 4th ed. New Jersey : Prentice-Hall.